

Psihologija – opis predmeta

Nastavni predmet Psihologija zamišljen je kao holistički odgojno-obrazovni proces sa izrazitom općom humanističkom pozadinom protkanom kroz cijeli predmet jer je za zdrav, ispunjen i zadovoljan život iznimno važno upoznati samoga sebe kao i odnos sebe prema drugima. Psihologija je nedvojbeno upućena na izgradnju vještina koje će učeniku omogućiti upravo takav razvoj. Razumjeti procese i čimbenike koji su u podlozi naše motivacije, emocija, učenja, percepcije, mišljenja te spoznati da imamo moć mijenjati ih, upravljati njima i usmjeravati ih kamo želimo, učeniku otvara perspektivu cjeloživotnog razvoja kao ljudskog bića koje njeguje skladne odnose s drugima i pridonose zajednici.

Psihologija je predmet koji učenika opskrbljuje temeljnim spoznajama o njegovim psihičkim procesima i ponašanju, te je neraskidivo povezana sa svim područjima ljudskoga života i djelovanja.

S jedne strane, omogućava da iz perspektive znanstveno utemeljenih spoznaja promotri i objasni ljudsko ponašanje u kontekstu isprepletenih bioloških, psiholoških i socijalnih čimbenika, a s druge strane, povezivanjem znanstvene teorije s praktičnim primjerima razvija socijalne kompetencije i metakognitivne vještine. Svrha predmeta je bolje razumijevanje sebe, drugih i društva u cjelini.

U vrijednosnom smislu predmet promiče toleranciju, uvažavanje, suživot različitih ljudi, pri čemu kod učenika promiče vrednovanje vlastitih identiteta: osobnih, nacionalnih, vjerskih, ideoloških, kulturnih itd.

Učenik razvija sposobnosti odupiranja predrasudama, pokušajima manipulacije medija, agresivnog marketinga, pojedinaca ili grupa, odnosno razvija se u samostalno misleće biće. Ne treba zanemariti da boljim uvidom u sebe i dimenzije vlastite ličnosti učenik lakše upravlja svojim emocijama, motivacijom, učenjem i ponašanjem. Time postaje uspješniji u aktivnostima, stječe pozitivnu sliku o sebi, povećava razinu samopouzdanja, što uvelike olakšava odnose s drugim akterima nastavnoga procesa. Na taj način se postiže sinergijski učinak cjelokupnoga obrazovnog procesa, odnosno uspješnije usvajanje sadržaja i bolji međuljudski odnosi.

Mnogima će stečene kompetencije biti poticaj da u privatnom životu razvijaju psihologijsku pismenost koja povećava njihov kapacitet suočavanja s različitim zahtjevima suvremenoga života.

Kompetencije uključene u psihologijsku pismenost imaju itekakvu vrijednost i značaj za sve ostale nastavne predmete jer psihologijska pismenost otkriva i razvija vještine samoregulacije učenja, emocija, motivacije i ponašanja.

Psihologija je prema sadržaju ponajprije povezana s ostalim predmetima društveno-humanističkoga područja. Predmeti tog područja sinergijski utječu na poticanje razvoja socijalne senzibilnosti, etičnosti, tolerancije i odgovornosti.

Poveznicu s Likovnom umjetnošću i Glazbenom umjetnošću nalazimo u percepciji, emocijama, motivaciji i očuvanju mentalnog zdravlja. U jezično-komunikacijskom području psihologijska pismenost omogućava jasnije izražavanje mišljenja. S prirodnim znanostima psihologija dijeli znanstveno-istraživački pristup, istraživačke metode i promicanje etičnosti u znanosti. Predmet istraživanja psihologije jest čovjek, koji je prirodno i društveno biće, stoga je neraskidivo povezana sa znanstvenim spoznajama iz biologije i fizike.

Zbog područja kojim se bavi, predmet je povezan sa svim komponentama u međupredmetnom području prikazanom u *Zajedničkoj jezgri definiranoj na ishodima učenja u Bosni i Hercegovini*, prirodna je podloga za uvođenje sadržaja međupredmetnih tema, ponajprije Osobnog i socijalnog razvoja, Građanskog odgoja i obrazovanja, Poduzetnosti te je snažna potpora njihovoj provedbi.

Kako bi se učenik pripremio za aktivno i kvalitetno sudjelovanje u društvu i razvijao svoju kompetenciju psihologijske pismenosti, uloga je nastavnika olakšati mu stjecanje određenih znanja, vještina i stavova te ga poduprijeti u preuzimanju odgovornosti za samostalno učenje i postignuća. Od nastavnika se očekuje izbor različitih metoda i tehnika rada koje su prilagođene odgojno-obrazovnim ishodima i aktivnostima, a potiču aktivno učenje. Različite vrste suradničkog učenja omogućavaju učenicima da timski rade, pronalaze najbolja rješenja i razumiju smisao sadržaja koji uče, a nastavnik ih pri tome usmjerava. Tako se potiče misaono procesuiranje, bolje razumijevanje i razvija kritičko mišljenje.

Psihologija pripada društveno-humanističkom području kurikula. Podučava se na srednjoškolskoj razini, u gimnazijama i strukovnim školama, kao obavezan predmet u 3. razredu (5. ciklus).

Broj nastavnih sati ovisi o modulu (društveni ili prirodni modul) i vrsti programa/zanimanja. Fond sati iznosi 35 (prirodni) ili 70 (društveni), jednom do dva puta tjedno.

Psihologija – ciljevi učenja i podučavanja

Usvajanje znanstveno utemeljenih spoznaja u objašnjavanju psihičkih procesa i ponašanja u kontekstu isprepletenih bioloških, fizikalnih, socijalnih i kulturnih čimbenika.

Ovladavanje *mekim* vještinama u svakodnevnom životu (komunikacijske i prezentacijske vještine, vještine kreativnog i kritičkoga mišljenja, vještine rada u timu...) kako bi se izgradilo samopouzdanje i uravnotežen psihološki razvoj.

Razumijevanje psiholoških spoznaja i poznavanje njihova utjecaja u svakodnevnim situacijama, pogotovo u kontekstu funkcioniranja pojedinca u odnosu prema drugima.

Razvijanje humanističkih i demokratskih vrijednosti: etičnosti, pravde, tolerancije, nediskriminacije itd. čime se potiče aktivno sudjelovanje u društvu.

Psihologija - oblasna struktura

Znanstveno-istraživački pristup

A

Disciplinarni temelj psihologije jest njezin empirijski pristup koji počiva na primjeni znanstveno-istraživačkih metoda. Stoga se objašnjenje psihičkih procesa i ponašanja zasniva na znanstvenim spoznajama, a one razlikuju psihologiju od raznih pseudopsiholoških teorija i laičkih tumačenja psiholoških fenomena. Različitim aktivnostima u odgojno-obrazovnom procesu vrlo je važno učenika usmjeravati na razlikovanje objektivnih činitelja od subjektivnih interpretacija što je temelj za razumijevanja sadržaja u ostalim domenama. Upoznavanjem s metodama znanstvenoga istraživanja učenici se potiču na znanstveno promišljanje psiholoških fenomena. Ono je usmjereno na traženje dokaza, opreznost u generalizacijama, otvorenost prema preispitivanju dokaza, ali i na kritičko promišljanje raznih znanstvenih psihologijskih, pseudoznanstvenih teorija i spekulacija te etičkih pitanja u istraživanju. Tako se postavlja temelj kritičkoga mišljenja kao jedne od najvažnijih vještina koje će učenici primjenjivati u različitim područjima svakodnevnoga života. Razumijevanje znanstveno-istraživačkog pristupa, njegova dosega i ograničenja olakšava tumačenje i primjenu sadržaja ostalih domena.

Poznavanje sama sebe, to jest uvid u vlastito ponašanje i doživljavanje, temelj je uspješna upravljanja vlastitim životom, boljih odnosa s drugima i suočavanja s različitim životnim izazovima. Važnu ulogu u tome ima znanje iz opće psihologije o temeljnim psihičkim procesima, individualnim razlikama u inteligenciji, razvoju ličnosti i formiranju identiteta u adolescenciji. Proučavajući percepciju, učenje i pamćenje, učenici stječu znanja o načinu na koji konstruiraju i tumače informacije o svijetu oko sebe, stvaraju iskustva te oblikuju svoje ponašanje. Znati upravljati vlastitim emocijama i motivacijom vrlo je važno za vođenje kvalitetna života. U poglavlju o inteligenciji učenici stječu spoznaje o individualnim razlikama te povezanosti različitih vrsta inteligencije sa uspjehom u različitim područjima života. Bolje razumijevanje različitih aspekata ličnosti, kao i uvid u kognitivni, emocionalni, socijalni i moralni razvoj s obzirom na dob, poticaj je za prepoznavanje i razvoj vlastitih osobina i ponašanja. To znanje primjenjivat će se i u trećoj domeni za bolje razumijevanje svojih odnosa s drugim ljudima i za ponašanje u grupi.

U ovoj domeni spoznaje iz prvih dviju domena povezuju se i primjenjuju za razumijevanje i tumačenje ponašanja pojedinca u grupi te ponašanje grupa. Znanje, vještine i stavove koje učenik razvija iz područja kognitivne psihologije, emocija i motivacije imaju važnu transfernu vrijednost u shvaćanju socijalne percepcije kao polazne točke razvoja kompetencija potrebnih za uspostavljanje socijalnih odnosa i upravljanje njima. Razumijevanjem međusobnoga utjecaja stereotipa, stavova i predrasuda s jedne strane, te percepcije, pamćenja i ponašanja s druge strane, učenici su potaknuti da probleme, socijalne situacije i društvene pojave promatraju iz različitih perspektiva o kojima će kritički promišljati. Istodobno uviđaju posljedice svojeg i tuđega ponašanja u čijoj su podlozi različite emocije i motivi. To je preduvjet za preuzimanje odgovornosti za vlastito ponašanje kao i građenje odnosa s drugima koji su zasnovani na ravnopravnom dostojanstvu, na poštovanju bez obzira na različitost mišljenja, kulturnoga, spolnog ili rasnog identiteta. Razmatrajući socijalne utjecaje u različitim životnim situacijama, učenici razvijaju kritičko mišljenje i druge vještine koje im pomažu oduprijeti se pritiscima grupe te manipulacijama medija i drugih subjekata.

Odgojno-obrazovni nivo i razred

- Srednje
- III

Godine učenja i podučavanja predmeta: 1

A Znanstveno-istraživački pristup

[A.III.1](#)

B Razumijevanje sebe

[B.III.1](#)

[B.III.2](#)

[B.III.3](#)

C Razumijevanje drugih

[C.III.1](#)

[C.III.2](#)

A

Znanstveno-
istraživački
pristup

A.III.1

Učenik argumentira psihologiju kao istraživačku i primijenjenu znanost te kritički analizira odnos znanstvene psihologije u odnosu na srodne discipline kao i neznanstvene psihologijske pristupe.

[DHP-5.1.2](#)

- objašnjava predmet, koncept, metode istraživanja, područja rada i važnost psihologije za pojedinca i zajednicu
- uspoređuje znanstvena i neznanstvena tumačenja ponašanja i doživljavanja
- uspoređuje pojedina psihologijska istraživanja te uspoređuje pojedine istraživačke metode
- osmišljava, provodi i izlaže rezultate jednostavnog psihologijskog istraživanja/projekta.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *psihologija kao istraživačka i primijenjena znanost; osnovne metode istraživanja psihologije i njihova temeljna obilježja*
- *koncept znanstvene interpretacije i razumijevanja ponašanja i doživljavanja; razlika između znanstvenog i neznanstvenog pristupa ponašanju i doživljavanju*
- *glavna područja psihologije te dobrobit u djelovanju psihologa.*

Frontalnim oblikom rada, uz primjenu suvremenih didaktičkih materijala, nastavnik treba izložiti osnovna znanja o psihologiji kao teorijskoj i primijenjenoj znanosti.

Nastavnik prema vlastitoj procjeni, kombinacijom različitih odgojno-obrazovnih oblika i metoda rada (razgovorom, raspravama te individualnim i grupnim radovima učenika) osnažuje poveznicu iskustvenog učenja i učioničkog tipa usvajanja sadržaja s aktivnostima u kojima prepoznaju psihologiju kao znanost i njenu primjenu u različitim aspektima ljudskog života.

Nastavnik može, prema interesima učenika, pozvati goste predavače koji će prikazati svoj rad u različitim područjima: psiholog kao znanstvenik, školski psiholog, klinički psiholog, organizacijski psiholog, psiholog-psihoterapeut itd.

Za konačnu realizaciju ovog ishoda, učenik samostalno primjenjuje teorijske postavke psihologije kroz projektni zadatak (kreira plan, provedbu i izlaganje jednostavnog psihologijskog istraživanja).

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Sociologija (korelacija, hipoteza, varijabla, teorija, činjenica), Matematika i Logika (statistika: osnove vjerojatnosti, distribucija rezultata i prikaz, mjere centralne vrijednosti i raspršenja), Etika (etički kodeks odabranih profesija).

B
Razumijevanje
sebe

B.III.1

Učenik objašnjava kako kognitivni procesi, motivacija i emocije u dinamičnom odnosu upravljaju ponašanjem i procjenjuje mogućnost primjene tih znanja na različite životne situacije.

B.III.2

Učenik kritički prosuđuje individualne razlike među ljudima.

B.III.3

Učenik objašnjava razvoj pojedinca tijekom životnog ciklusa, uz naznačavanje kvalitativnih razlika i posebnosti pojedinih razvojnih faza.

[DHP-5.1.3](#)

- povezuje i objašnjava međudjelovanje motivacije, emocija, kognitivnih procesa i ponašanja
- procjenjuje mogućnost primjene spomenutih koncepata u različitim životnim situacijama.

[DHP-5.1.3 DHP-1.1.1 DHP-1.1.2](#)

- analizira pojam inteligencije, ličnosti i tehnike njihovog ispitivanja
- procjenjuje važnost čimbenika koji doprinose očuvanju mentalnog zdravlja i načinima ostvarivanja psihičke dobrobiti.

[DHP-5.1.3 DHP-1.1.1 DHP-1.1.2](#)

- uspoređuje kognitivni, emocionalni, socijalni razvoj pojedinca na primjerima iz svakodnevnog života.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *osnovna načela percepcije; proces i vrste pamćenja; osnovne metode učenja*
- *vrste i sastavnice emocija; vrste motiva i motivacije, povezanost motivacije i ponašanja .*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *pojam i faktori inteligencije, razvoj fluidne i kristalizirane inteligencije, mjerenje inteligencije, raspodjela u populaciji, razlike u inteligenciji*
- *glavne teorije ličnosti, tehnike ispitivanja ličnosti, osnovne kategorije psihičkih poremećaja (DSM-V ili MKB-10) i oblici tretmana i terapija*
- *čimbenici koji utječu na psihološku dobrobit i doprinose očuvanju mentalnog zdravlja.*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *glavna obilježja kognitivnog, emocionalnog, socijalnog i moralnog razvoja pojedinca tijekom različitih faza životnog ciklusa*
- *uloga nasljednih i okolinskih čimbenika na razvoj pojedinca i njihova interakcija.*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE

ISHODA

Frontalnim oblikom rada, uz primjenu suvremenih didaktičkih materijala, nastavnik treba prenijeti osnovna znanja o temeljnim konceptima iz ove domene: percepciji, pamćenju, emocijama i motivaciji, njihovu međuodnosu te složenosti ljudskog doživljavanja i ponašanja.

Nastavnik sintetizira znanja te ih primjenjuju na konkretne situacije, ako je moguće uz primjenu IKT-a. To može postići: osmišljavanjem aktivnosti (npr. prepoznavanje emocija, motiva, kreiranje strategija suočavanja sa stresom), demonstracijom (Stroop test, perceptivne varke, efikasnost pamćenja, obrambeni mehanizmi, vježbe disanja), ppt i video materijalima (prezentacije, film, Youtube, Ted-Ed).

Ako uvjeti to dopuštaju, poželjno je organizirati terensku nastavu (odlazak u muzej ili kazalište kao korelacija s Likovnom umjetnošću te na koncert kao korelaciju s Glazbenom umjetnošću).

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Glazbena umjetnost (perceptivna organizacija, percepcija dubine, psihoterapija), Likovna umjetnost (perceptivna organizacija, percepcija dubine, psihoterapija), Fizika (psihofizika) i s međupredmetnom temom Osobni i socijalni razvoj.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE

ISHODA

Nastavnik sintetizira znanja te ih primjenjuju na konkretne situacije, ako je moguće uz primjenu IKT-a. To može postići: raspravom i diskusijom (značajke osobe prosječne inteligencije, osobe s intelektualnim poteškoćama; stigmatizacija i destigmatizacija psihički bolesnih osoba), osmišljavanjem aktivnosti (usporedba testa inteligencije i različitih testova na internetu; implicitne teorije inteligencije, razlike u inteligenciji s obzirom na spol), demonstracijom (tehnike ispitivanja ličnosti), ppt i video materijalima (prezentacije, film npr. Forrest Gump, Youtube, Ted-Ed).

Moguće je organizirati predavanje stručnjaka za mentalno zdravlje ili slične tematike koja se odnosi na sadržaj ove domene.

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Sociologija (samoubojstva, devijantnost), Etika (ljudska priroda, etička pitanja u vezi s pravima pacijenata), Vjeronauk, Hrvatski jezik i s međupredmetnom temom Osobni i socijalni razvoj.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE

ISHODA

Nastavnik sintetizira znanja te ih primjenjuju na konkretne situacije, ako je moguće uz primjenu IKT-a. To može postići: raspravom i diskusijom (utjecaj nasljeđa i okoline u razvoju, formiranje identiteta, rizična ponašanja), osmišljavanjem aktivnosti (primjeri stilova roditeljstva te usporedba na razvoj likova, utjecaj samopoštovanja i samopouzdanja na rizična ponašanja), demonstracijom (analiza primjera likova iz književnih djela o krizi identiteta, intervju sa osobama iz svoje okoline u različitim razvojnim razdobljima, izrada vlastite razvojne mape), ppt i video materijalima (prezentacije, Youtube, Ted-Ed).

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Sociologija (identitet, brak i obitelj, obrazovanje), Etika (identitet, osobni i kolektivni identitet, svjetonazor i identitet), Vjeronauk, Hrvatski jezik i s međupredmetnom temom Osobni i socijalni razvoj.

C
Razumijevanje
drugih

C.III.1

Učenik uspoređuje važnost različitih čimbenika koji utječu na razvoj pojedinca i njegov odnos prema drugima.

[DHP-1.1.1](#) [DHP-1.1.2](#) [DHP-1.1.3](#)

- objašnjava ključne čimbenike kao što su: socijalna percepcija, stavovi, predrasude, sukobi i emocionalna inteligencija
- objašnjava kako navedeni ključni čimbenici utječu na razvoj pojedinca i njegov odnos prema drugima.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *čimbenici socijalne percepcije; proces stvaranja dojmova na temelju implicitnih teorija ličnosti, halo-efekta, samoispunjavajućeg proročanstva i procesa atribucije*
- *formiranje i održavanje stavova, predrasuda, diskriminacije*
- *nastanak sukoba između pojedinaca i grupa, objašnjenja sukoba*
- *uloga emocionalne i socijalne inteligencije u nenasilnoj i asertivnoj komunikaciji s drugima.*

C.III.2

Učenik interpretira različite oblike društvenoga utjecaja na ponašanje i psihološki razvoj pojedinca te promiče razvoj prosocijalnog ponašanja.

[DHP-1.1.1](#) [DHP-1.1.2](#) [DHP-1.1.3](#)

- analizira učinke različitih socijalnih utjecaja (konformizam, pokoravanje, uloge i norme, mediji) na ponašanje pojedinca na primjerima iz svakodnevnog života
- procjenjuje važnost prosocijalnog ponašanja za usvajanje i razvoj temeljnih ljudskih vrijednosti.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *utjecaj različitih vrsta socijalnog utjecaja (konformizam, efekt promatrača, poslušnost i pokoravanje, uloge i norme) na ponašanje pojedinca ili grupe*
- *utjecaj masovnih medija na formiranje interesa, navika, stavova, ponašanja*
- *prosocijalno ponašanje, empatija.*

Nastavnik sintetizira znanja te ih primjenjuju na konkretne situacije, ako je moguće uz primjenu IKT-a. To može postići: raspravom i diskusijom (stereotipi, predrasude, nastanak i uzrok sukoba), osmišljavanjem aktivnosti (primjeri stilova roditeljstva te usporedba na razvoj likova, utjecaj samopoštovanja i samopouzdanja na rizična ponašanja), demonstracijom (primjeri stereotipa i predrasuda u svakodnevnom okružju, utjecaj neverbalne komunikacije na socijalnu percepciju, predrasude – igranje uloga, miroljubiv ishod potencijalnog sukoba – igranje uloga), ppt i video materijalima (prezentacije, Youtube, Ted-Ed).

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Sociologija (religija i ideologija), Etika (identitet, raznolikost kultura, međuljudski odnosi, etički problemi suvremenog društva), Vjeronauk, Povijest i s međupredmetnim temama: Osobni i socijalni razvoj, Građanski odgoj i obrazovanje.

Nastavnik sintetizira znanja te ih primjenjuju na konkretne situacije, ako je moguće uz primjenu IKT-a. To može postići: raspravom i diskusijom (socijalni utjecaj: prikaz Milgramovog, Zimbardovog, Scherifovog, Aschovog eksperimenta, osobna odgovornost prema društvu, volontiranje), osmišljavanjem aktivnosti (različite vrste socijalnog utjecaja), demonstracijom (primjeri osoba koje su pomagale ili pomažu drugima, čimbenici poslušnosti), ppt i video materijalima (prezentacije, Youtube, Ted-Ed).

Sadržaj ove tematske cjeline može se povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Sociologija (socijalizacija, modernost i postmodernost), Etika (identitet, raznolikost kultura, ljudska priroda, međuljudski odnosi, etički problemi suvremenog društva), Vjeronauk, Povijest i s međupredmetnim temama: Osobni i socijalni razvoj, Građanski odgoj i obrazovanje.

Psihologija - učenje i podučavanje

Predmet učenja i podučavanja Psihologije označava i pripadnost svakodnevnom iskustvu ljudi. Adolescenti su posebno zainteresirani za analiziranje i objašnjavanje svojih i tuđih motiva ponašanja, emocija, doživljaja, sličnosti i razlika među ljudima. Upravo taj interes treba iskoristiti za podučavanje psihologijskih koncepata i teorija te omogućiti učeniku da lakše usvoji sadržaje koji se obrađuju unutar zadane teme. Nakon što stekne pojedina znanja, vještine i oblikuje stavove, tj. razvije osnovnu psihologijsku pismenost, moći će ih i kasnije primjenjivati u osobnim ili poslovnim prilikama te tako unaprijeđivati kvalitetu svojega života. Prema potrebi dalje će nadograđivati psihologijsku pismenost u različitim formalnim, neformalnim ili informalnim situacijama učenja. Nastavnici trebaju planirati aktivnosti koje se zasnivaju na projektima i istraživanju kako bi se poticala kreativnost svakog učenika i njegovao vlastiti interes. Raznovrsnim aktivnostima izbjegava se zamor. Upotreba tehnologije povećava uključenost i zadovoljstvo učenika i stvara pozitivne stavove prema učenju. Aktivnosti tijekom odgojno-obrazovnoga procesa trebaju poticati kritičko mišljenje, rasprave utemeljene na znanstvenim činjenicama te fleksibilnost mišljenja. Stoga se nastavnicima preporučuje da u svakoj domeni učenike upoznaju s poznatim i relevantnim psihologijskim istraživanjima i njihovim autorima. Od nastavnika se očekuje poticanje rasprave među učenicima o njihovim različitim kognitivnim i emocionalnim procesima, teorijama ličnosti i razvoju identiteta u adolescenciji te efektima utjecaja okoline na razvoj pojma o sebi i samopoštovanja. Raspravama o prepoznavanju situacija stresa i frustracije te djelotvorna načina nošenja s njima stječe se uvid u učinkovitije očuvanje mentalnog zdravlja i ostvarenje veće psihološke dobrobiti. Za učenike s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama (učenici s teškoćama i daroviti učenici) nastavnici planiraju kurikulum usmjeren na učenika. Osobitosti/teškoće učenika zahtijevaju njima sukladne individualizirane/diferencirane postupke, ciljeve učenja, razinu ostvarenosti odgojno-obrazovnog ishoda, opseg i dubinu sadržaja učenja te strategije i aktivnosti podučavanja kojima se žele ostvariti postavljeni ishodi, kao i načini vrednovanja ostvarenih postignuća. Provedbom različitih aktivnosti poput razgovora, provedbe mini istraživanja, studije slučaja, debate i drugih aktivnosti unutar praktične nastave, omogućava se sinteza znanja i vještina iz prvih dviju domena te njihova primjena u objašnjavanju različitih čimbenika koji djeluju na doživljavanje i ponašanje čovjeka u socijalnoj okolini.

Zbog satnice predmeta Psihologija (35 ili 70 sati) nastavnici su pred izazovom kako ga podučavati, odnosno kako postići dobar omjer između širine i dubine sadržaja, a da uz to budu zanimljivi i da ih učenik može povezati s osobnim iskustvom. Pritom je važno da učenik razumije znanstveno-empirijsku usmjerenost psihologije i da elemente takva pristupa primjenjuje na svakodnevne životne situacije. Kako bi se učenik pripremio za aktivno i kvalitetno sudjelovanje u društvu i razvijao svoju psihologijsku pismenost, uloga nastavnika je

olakšati mu stjecanje određenih znanja, vještina i stavova te ga poduprijeti u preuzimanju odgovornosti za samostalno učenje. Važno je poticati aktivno učenje jer učenik tada uči s razumijevanjem, a učenje shvaća kao transformaciju znanja i može ga primijeniti u različitim situacijama. Pritom nastavnik treba iskazivati entuzijazam za podučavanje i od učenika imati visoka, ali realna očekivanja. Pri izboru aktivnosti potrebno je biti usmjeren na učenikove snage, omogućiti mu da ih prilagodi svojim interesima i potrebama, poveže sa svojim iskustvom i primjenjuje u različitim situacijama. Svi učenici trebaju imati podjednaku mogućnost sudjelovanja u aktivnostima, priliku za provjeru razumijevanja, učenje iz pogrešaka i doživljaj uspjeha. Nastavnik prati pokazatelje uspješnosti učenja i uspoređuje učinkovitost pojedinih metoda podučavanja. U poticajnom i ugodnom radnom ozračju u kojem zajedno dogovaraju pravila rada, nastavnik i učenici grade odnos međusobnog povjerenja. U cijelom odgojno-obrazovnom procesu izrazito je važno poticati suradnju, poštovanje, rasprave na temelju argumenata, empatiju i promicati pozitivne stavove o općeljudskim vrijednosti. Od nastavnika se očekuje izbor različitih metoda rada koje su prilagođene odgojno-obrazovnim ishodima i potrebama učenika, a potiču aktivno učenje. Učenici trebaju imati priliku istraživati, razmjenjivati i primjenjivati informacije, izraziti vlastito mišljenje, raditi u timu. Različite vrste suradničkog učenja (rad u paru, igranje uloga, rješavanje problemskih zadataka...) omogućavaju učenicima da timski rade, pronalaze najbolja rješenja i razumiju smisao sadržaja koji uče, a nastavnik ih pri tome usmjerava. Učenici lakše otkrivaju, spoznaju i razumiju složene pojmove ako međusobno razgovaraju o njima, motiviraniji su za rad i postižu bolji uspjeh. Tako se potiče misaono procesuiranje, bolje razumijevanje i razvija kritičko mišljenje.

Rad u timu omogućava učenicima da se okušaju u različitim ulogama i preuzmu ih, postavljaju zajedničke ciljeve, suradnjom postignu cilj, uče od vršnjaka, uvježbavaju komunikacijske vještine. Izbor suradnika može se prepustiti učenicima, no katkad je dobro podijeliti ih nasumično u grupe kako bi iskusili timski rad s različitim osobama ili oblikovati grupe prema specifičnim obilježjima učenika kako bi imali najviše koristi od zajedničkog rada. Nastavnik procjenjuje svaki razredni odjel i odabire metode za koje smatra da će učenicima najbolje pomoći u ostvarivanju zadanih ishoda. Primjerice, neki učenici skloniji su timskom i istraživačkom radu, vole učiti u pokretu, stoga su za njih prikladnije metode rada: rad u grupi, projekti koji se temelje na suradničkom učenju i izvanučioničkom učenju i podučavanju. Neki preferiraju digitalne medije i vizualne podražaje pa se za njih preporučuju različiti oblici prezentacija, slikovnih prikaza i video isječaka.

Osim klasičnih materijala za učenje i podučavanje koje nastavnik priprema i dijeli učenicima na satu preporučuju se digitalni sadržaji koji se upotrebljavaju na računalu ili sličnom uređaju. To mogu biti prezentacije, interaktivni multimedijски plakati, digitalni stripovi, mrežni priručnici, interaktivne animacije, on-line provjere znanja. Upotrebom informacijsko-komunikacijskih tehnologija i različitih alata olakšava se suradničko učenje i pridonosi raznovrsnosti i obogaćivanju rada u (obrnutim) učionicama. Tako se omogućava interaktivan proces učenja između nastavnika i učenika. Mnogo je besplatnih aplikacija za prezentiranje i dijeljenje digitalnoga sadržaja iz psihologije kojima se nastavnici mogu slobodno koristiti i prilagođavati

ih.

Psihologija se uči i podučava najčešće u učionici, koja se prostornom organizacijom i uređenjem može prilagoditi planiranim aktivnostima i sadržajima. Ako to uvjeti dopuštaju, u njoj se odgojno-obrazovni proces može izvoditi pomoću IKT-a (prezentacije, multimedijски CD-ROM, mrežna sjedišta, interaktivni plakati, on-line kvizovi, e-pošta...) koji obogaćuje te olakšava učenje i podučavanje. Može se upotrebljavati i virtualna učionica, tzv. obrnuta učionica, koja se zasniva na primjeni IKT-a za izradu i dijeljenje materijala. Pritom se novi sadržaj ne obrađuje u učionici, nego kod kuće, a sat se iskorištava za uvježbavanje, raspravljanje, istraživanje i slično. Učenjem kod kuće potiče se odgovoran odnos prema radu, a aktivnostima i suradničkim učenjem na satu bolje se usvajaju sadržaji. Prikladan je i bilo koji oblik izvanučioničkih aktivnosti, kao što su posjete različitim institucijama, razgovori s osobama relevantnim za temu koja se obrađuje, a koji su u funkciji ostvarivanja odgojno-obrazovnih ciljeva i zadaća predmeta. Neposrednim iskustvenim učenjem, istraživanjem, osmišljavanjem i provedbom projekata u stvarnoj životnoj okolini učenici brže i lakše stječu znanje, svladavaju vještine i oblikuju stavove.

Sadržaji u kurikulumu predmeta Psihologija razvrstani su u tri povezane domene koje logično slijede jedna drugu, nadograđuju se i dopunjavaju. Nastavnici trebaju voditi računa o ravnomjernoј raspodjeli satnice na sve tri domene, uz preporuku da se posebna pozornost da sadržajima druge domene. Unutar pojedinih domena nastavnici imaju slobodu više naglasiti teme koje smatraju važnima s obzirom na potrebe učenika svoje škole, zajednice ili aktualne događaje koji mogu utjecati na život učenika odnosno zajednice.

Psihologija – vrednovanje i ocjenjivanje

U sklopu predmeta Psihologija nastavnici bi trebali koristiti metode i tehnike vrednovanja za učenje te s njim povezano vrednovanje kao učenje. Time će unaprijediti kvalitetu podučavanja i poduprijeti vještine upravljanja vlastitim učenjem koje će učenici moći uspješno primijeniti, kako tijekom srednjoškolskog obrazovanja, tako i u cjeloživotnom učenju. Razvoj vještina planiranja, samoregulacije i samovrednovanja učenja poboljšava kvalitetu učenja i izgrađuje intrinzičnu motivaciju za obrazovna postignuća. Preporučene metode i tehnike u sklopu vrednovanja i ocjenjivanja za predmet Psihologija su:

- samovrednovanje – učenik je aktivno uključen u promatranje, nadgledanje i reguliranje vlastitog procesa učenja te oblikovanje povratne informacije o tijeku i napretku u tom procesu
- vršnjačko vrednovanje – učenik je aktivno uključen u vrednovanje učenja svojih vršnjaka te im pomaže u promatranju, nadgledanju i reguliranju procesa učenja kroz vršnjačku povratnu informaciju
- različite kombinacije samovrednovanja, vršnjačkog vrednovanja i nastavničkog vrednovanja, npr. nakon vlastitih komentara mogu slijediti komentari ostalih učenika ili nastavnika
- test predznanja na početku sata koji učenik korigira na kraju sata – učenici su aktivno uključeni u svoj proces učenja, dok nastavnik dobiva pravodobnu informaciju o uspješnosti podučavanja pojedinoga sadržaja
- ciljana pitanja tijekom odgojno-obrazovnog procesa za provjeru razumijevanja sadržaja
- konzultacije s učenicima/grupom učenika – u individualnim razgovorima nastavnik može poticati učenike na samorefleksiju/samoanalizu procesa učenja te, prema potrebi, na pronalaženje i primjenu djelotvornih strategija učenja
- rasprave u grupi, npr. rasprava o etičkim pitanjima u istraživanjima, utjecaj uvjerenja na percepciju, pamćenje, rasuđivanje, kako razvijati samopoštovanje i sl.
- kratki prikazi nekih manjih sadržaja prema interesu učenika kojima se razvijaju prezentacijske vještine, kreativnost i inovativnost.

Metode i tehnike u sklopu navedenih formativnih vrednovanja mogu biti različite i nisu strogo zadane ovim kurikulumom. Od nastavnika se očekuje kreativnost u pronalaženju i osmišljavanju najboljih metoda i tehnika koje odražavaju načela vrednovanja za učenje i vrednovanja kao učenje, a koje se mogu uklopiti u svakodnevno podučavanje. Izuzetno je važno da nastavnik odabirom metoda i tehnika vrednovanja obuhvati evaluaciju svih ciljeva postavljenih za ovaj predmet.

Vrednovanje naučenoga sastavni je element ukupnog procesa vrednovanja učenika usmjerenog na unapređivanje učenja te razvoj i napredovanje učenika. Zbog toga sumativni pristup vrednovanju treba planirati i provoditi periodično tijekom odgojno-obrazovnog procesa (npr. nakon sadržajne cjeline). Ovdje treba naglasiti da formativno vrednovanje treba služiti nastavniku kao osnovna metoda i način vrednovanja tijekom nastavnog procesa, te je ono zastupljeno u oba opisana elementa. Sumativni oblik vrednovanja optimalno je primijeniti radi provjere ostvarivanja planiranih odgojno-obrazovnih ishoda prema jasno definiranim elementima vrednovanja. Važno je naglasiti poticanje dubinskog i trajnog učenja te primjenu

znanja i vještina u novim situacijama. Prema razinama postavljenih odgojno-obrazovnih ciljeva jasno se mogu procijeniti: usvojenost temeljnoga činjeničnog znanja; razina konceptualnoga, proceduralnog i metakognitivnog razumijevanja; primjena, analiza, vrednovanje i kreiranje. Usvojenost razine ciljeva nastavnoga predmeta mjeri se različitim metodama i tehnikama, a iskazuje brojčano prema dvama elementima vrednovanja.

Unutar predmeta Psihologija zastupljena su dva elementa vrednovanja:

1. Usvojenost nastavnih sadržaja - element koji ima najveću težinu u konačnoj ocjeni jer služi kao osnova za nadogradnju sljedećeg elementa, Ovaj element je direktno povezan sa svrhom i predstavlja jedan od temeljnih ciljeva predmeta jer se njime evaluira poznavanje i razumijevanje osnovnih koncepata psihologije. Unutar ovoga elementa preporučuje se korištenje sljedećih metoda vrednovanja:

- usmeni odgovori - usmeno ispitivanje ili usmeni odgovori tijekom odgojno-obrazovnoga procesa
- pisane provjere - pitanja ispituju različite dimenzije znanja i potiču različite kognitivne procese.

2. Izvedba na praktičnim zadacima - element koji je nešto složeniji jer omogućava da iz perspektive znanstveno utemeljenih spoznaja učenici promotre i objasne ljudsko ponašanje u kontekstu isprepletenih bioloških, psiholoških i socijalnih čimbenika. S druge strane, ovaj element obuhvaća povezivanje znanstvene teorije s praktičnim primjerima kojima se razvijaju socijalne kompetencije i metakognitivne vještine naznačene u predmetnim ciljevima. Ovaj element zahtjeva ovladavanje osnovnim znanjem, *mekim* vještinama, razumijevanjem i razvijanjem vrijednosti. Unutar elementa preporučuje se korištenje sljedećih metoda vrednovanja:

- istraživački rad - projektno istraživanje odabranih tema unutar zadanih okvira (samostalno ili u grupi) kojim se jasno može vrednovati razina usvojenosti ishoda i poticati razvoj istraživačkih vještina
- prezentacije - upotreba stečenih znanja i vještina u prikazivanju različitih sadržaja, npr. kritički osvrt na istraživanje u psihologiji i primjena rezultata u svakodnevnom životu, predstavljanje istraživanja, primjena spoznaja iz socijalne psihologije na vršnjačke grupe, prezentacija novih sadržaja unutar domene i sl., kojima se vrednuje usvojenost ishoda, kvaliteta prezentacije, vještina izdvajanja bitnog od nebitnoga, originalnost, jasnoća i sl.
- eseji, analize i primjene psiholoških koncepata u novim situacijama u kojima se iskazuje stupanj usvojenosti ishoda, ali i originalnost i kreativnost
- mentalne mape kojima se može prikazati cjelovit odgojno-obrazovni ishod, a istodobno iskazati razina činjeničnog znanja, konceptualnog razumijevanja i kreacije te metakognitivnog razumijevanja.

Nastavnici mogu osmisliti i kreirati druge metode vrednovanja unutar naznačenih elemenata vrednovanja, a pomoću kojih će evaluirati razvoj učenikovih potencijala i ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda. Unutar odgojno-obrazovnoga procesa nastavnik autonomno odlučuje o količini sumativno vrednovanih aktivnosti u svakom elementu vrednovanja. Izuzetno je bitno da u sva tri pristupa vrednovanju učenik mora dobiti jasnu i konstruktivnu povratnu informaciju kako bi planirao daljnje učenje i poboljšavanje vlastitih postignuća.

Zaključna ocjena formira se na temelju svih informacija koje je nastavnik prikupio o učeniku

tijekom odgojno-obrazovnoga procesa, različitim metodama vrednovanja naučenoga, ali i vrednovanja za učenje i vrednovanje kao učenje. Nastavnici u procjenjivanju mogu koristiti prikupljene bilješke o učeniku unutar sva tri pristupa vrednovanja. Kao polazni orijentir može poslužiti zbirna ocjena koja proizlazi iz različito određenih elemenata sumativnoga vrednovanja. Preporučuje se da element vrednovanja Usvojenost nastavnih sadržaja nosi 60%, a element Izvedba na praktičnim zadacima 40% konačne ocjene učenika. Međutim, zaključna ocjena treba zrcaliti ono što je učenik pretežno pokazao u obuhvatnom procesu vrednovanja, poštujući njegovo napredovanje tijekom cjelokupnoga nastavnog procesa.

